Reglugjörð

75
22. júní

um breytingu á Reglugjörð fyrir hreppana í Árnessýslu vestan Hvítár og Ölfusár um notkun afrjetta, fjallskil, rjettahöld, meðferð á óskilafjenaði, grenjaleitir og refaveiðar, 3. júlí 1895.

Amtsráðið í Suðuramtinu gjörir kunnugt: Samkvæmt lögum 22. marz 1890, um löggiltar reglugjörðir sýslunefnda og lögum 24. nóvbr. 1893, um breyting á 3. gr. í fyrnefndum lögum 22. marz 1890, er hjermeð staðfest og löggilt eptirfylgjandi

Reglugjörð

um breytingu á Reglugjörð fyrir hreppana í Árnessýslu vestan Hvítár og Ölfusár um notkun afrjetta, fjallskil, rjettahöld, meðferð á óskilafjenaði, grenjaleitir og refaveiðar, 3. júlí 1895, sem samin er af sýslunefndinni í tjeðri sýslu, og skal reglugjörðin öðlast gildi 1. septbr. 1905:

Við 27. gr.

Á eptir orðunum »fyrir Biskupstungnahrepp« falli burt orðin »1. þriðjudaginn«, en í stað þeirra komi »1. föstudaginn«.

Amtsráð Suðuramtsins, Reykjavík, 22. júní 1905.

J. Havsteen.

76
19. júní

Guðlaugur Guðmundsson forseti amtsráðs Norðuramtsins kunngjörir: Samkvæmt lögum 22. marz 1890 um löggildar reglugjörðir sýslunefnda, cfr. lög 24. nóv. 1893, og með skírskotun til ályktunar amtsráðsins á aðalfundi þess 13.—15. þ. m., staðfesti jeg og löggildi eptirfylgjandi:

Reglugjörð

fyrir Húnavatnssýslu um fjallskil og fl.

I. kafli.

Um stjórn fjallskilamála.

1. gr.

Samkvæmt tilskipun 4. maí 1872, hefir sýslunefndin yfirstjórn allra fjallskilamála, en hreppsnefndir annast alla stjórn og framkvæmd á þeim.

2. gr.

Hreppsnefndir geta, hver í sínum hreppi, gjört nákvæmari ákvarðanir um fjallskil í einstökum atriðum. Þó má eigi þar með raska reglugjörð þessari, og skulu hreppnefndir gæta þess, að farið sje í öllu eptir ákvæðum hennar.

16. dag ágústmánaðar 1905. Reykjavík. Ísafoldarprentsmiðja.

76
19. júní

II. kafli.
Um smölun og fjárgæzlu á vorum.

3. gr.

Allir þeir, sem jörð hafa til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín á vorum eptir því, sem hreppsnefnd ákveður. Þar sem heimalönd eru víðáttumikil hálsa- og fjallalönd, er búast má við, að margir úr upprekstrarfjelaginu eigi fjárvon í, mega hlutaðeigandi hreppsnefndir skipa fyrir um, að nágrannar og aðrir, sem þar eiga fjárvon, hjálpi til við smölunina, eptir því sem hreppsnefndum þykir sanngjarnt vera.

4. gr.

Hreppsnefnd hefur heimild til, að skipa fyrir um smölun geldfjár á vorum til rúnings, þegar hentugast þykir. Ef þörf gjörist, má hún láta göngur fara fram á afrjettum. Hið sama gildir, að því er snertir smölun til fráfærna.

5. gr.

Þegar alment er hætt að hýsa fje á vorum, hefir hreppsnefndin vald til, svo fje manna ekki sleppi í ullu til afrjetta, að skipa vörð fyrir framan byggðir á hentugum stöðum, fram að rúnings tíma á geldfje. Skal vörðurinn haldinn á kostnað fjáreiganda þeirra í upprekstrarfjelaginu, sem hlutaðeigandi hreppsnefnd eða hreppsnefndir álíta að not hafi varðarins. Nú nota tveir hreppar sömu afrjett, en önnur hreppsnefndin vill ekki taka tiltölulegan þátt í varðkostnaðinum, hefur þá sú hreppsnefndin, sem sett hefur vörðinn, vald til að selja eigendum í hinum hreppnum allt það fje, er kemur af varðstöðvunum, þegar því er smalað eptir ákvörðun hreppsnefndar, ofan til 3 eða fleiri, ef svo tilhagar, af fremstu bæjum í upprekstrarfjelaginu. Hið sama gildir um fje innanhreppsmanna, sem eigi taka þátt í varðkostnaðinum, nema varðstöðvalandið eigi.

Gjald þetta má aldrei yfirstíga 50 aura fyrir hverja kind.

Hið sama gildi um vorgöngur á afrjetti, þar sem tveir hreppar eru í upprekstrarfjelagi.

6. gr.

Sje það gjeldfje eða lambær, sem sloppið hefur úr löndum eiganda, eða kemur fyrir fjarri eigendum, þegar rúning er afstaðin, er finnandl skyldur að hirða ef honum er auðið; skal hann rýja gjeldfje og ær þegar tími er til þess kominn. Sömuleiðis skal hann marka ómörkuð lömb. Gjörir hann eiganda full skil á ullinni, og grein fyrir marki, kyni og öðrum einkennum á hverri kind, sem hann rýr eða markar, en fyrir ómak sitt ber finnanda borgun, sem eigi má þó yfirstíga 20 aura fyrir að rýja kind, en 10 aura fyrir að marka lamb.

III. kafli.
Um rekstur til afrjetta.

7. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að stóðhross, dilkar og geldfje, þegar það er komið úr ullu, sje rekið til afrjetta svo tímanlega að vorinu, sem árferði og önnur atvik leyfa. Áður en fráfærnalömb eru rekin á fjall, skal sitja þau heima

eigi skemur en 3 sólarhringa; þó má hreppsnefnd eptir atvikum veita undanþágu frá reglu þessari, ef nefndarmenn allir verða á eitt sáttir. Reka skal á miðjan afrjett, nema hreppsnefnd hafi öðruvísi ákveðið. Sjeu víðlend heimalönd notuð til upprekstrar, skal reka þangað, sem búsmali sízt gengur, og með leyfi landeiganda. **76** 19. júní

Með samþykki sýslunefndar, geta hreppsnefndir sett ítarlegri reglur um hvernig haga skal rekstrum á afrjettarlöndin.

8. gr.

Hreppsnefnd skal annast um, að lömb og dilkar, hross og geldfje sje rekið á afrjett frá fleiri en einum bæ í samlögum, er nefndin þá flokkar niður, og skal hún þá jafnan fela einum af rekstrarmönnum hvers flokks, að hafa umsjón og ábyrgð á því, að hið rekna fje og hross sje rekið eptir ákvæðum 7. greinar. Reka skal þannig gegnum heimalönd manna, að sem minnstur bagi verði að. Skal gæta þess sjerstaklega, að málnytupeningur manna fari eigi saman við. Enginn má reka stóðhross á afrjett fyr en hreppsnefnd hefur ákveðið.

9. gr.

Hver sem heimildarlaust rekur fjenað sinn, sem á afrjett á að fara, í annars land til beitar um sumar, hvort heldur það er heimaland, fjallland eða afrjettarland, greiði skaðabætur til landráðanda eptir mati hreppsnefndar í þeim hreppi, er landráðandi á heima í. Mati þessu má skjóta til hlutaðeigandi sýslunefndar.

10. gr.

Enginn má hafa stóðhross, geldfje eða dilkær í heimahögum að sumrinu, nema hreppsnefnd og nágranni leyfi; en neiti nágranni um leyfið, skal eigandi ábyrgjast, að fjenaður gjöri honum engan skaða.

Nú eru stóðhross eigi rekin til afrjetta eptir skipun hreppsnefndar, má hún þá láta reka þau á kostnað eiganda. Verði einhver fyrir ágangi af stóðhrossum, sem eru í óskilum í heimahögum að sumrinu, annaðhvort af því, að þau hafa alls ekki verið rekin til afrjettar, eða þá fyr en hreppsnefnd hefur ákveðið, má taka þau í gæzlu og gjöra eigendum aðvart, innan tveggja sólarhringa um, að leysa þau út gegn gæzlukaupi, 10 aura fyrir hvert hross um sólarhringinn, auk ómakslauna fyrir tilkynninguna, sem borgist um leið og hrossanna er vitjað.

Vitji eigendur ekki hrossa sinna innan þriggja sólarhringa, frá því þeir fengu tilkynninguna, er geymanda heimilt að reka þau til þeirra á kostnað þeirra. Skal hreppsnefnd þess hrepps, þar sem geymandi á heima, meta og ákveða kostnað þennan sem og borgun fyrir tilkynninguna.

11. gr.

Ef stóðhross eða sauðfje gengur úr afrjett á sumrum, skal sá, er fyrir ágangi verður, gjöra hreppsnefndaroddvita aðvart um það, og skipar hann þá fyrir um rekstur þess til afrjettar. Enginn má reka fjenað þann, er úr afrjett gengur, til sveitar eða á nágranna. Kostnaður við rekstra þessa borgist að $^1/_4$

76 hlut af landráðanda, en að $^3/_4$ úr sveitarsjóði eða sveitasjóðum upprekstrarfjelags-
19. júní ins tiltölulega við það, er hver hreppur leggur til gangna (sbr. 15. gr.).

Ef fleiri upprekstrarfjelög eiga upprekstrarland í sameiningu, skal kostnaðurinn við rekstra þessa, að svo miklu leyti, sem hann á að greiðast úr sveitarsjóði, borgast úr hlutaðeigandi sveitarsjóðum, eptir tölu þeirra hrossa, sem í upprekstrar eða afrjettarlandið eru reknir.

Þó hafa hlutaðeigandi hreppsnefndir heimild til að gjöra um þetta sjerstaka samninga.

Nú þykir hreppsnefnd eða hreppsnefndum eins upprekstrarfjelags ástæða til, að losa sveitarsjóð við kostnað af rekstrum stóðhrossa á sumrum til afrjetta og rjettun þeirra á haustum. Skal þá hreppsnefnd eða hreppsnefndir hafa vald til að jafna honum niður á stóðhrossaeigendur eptir tölu stóðhrossa, sem að vorinu eru rekin á afrjetti eða fjalllönd þau, sem liggja innan takmarka upprekstrarfjelagsins, eða skylt er á afrjetti að reka. Niðurjöfnun þessi skal gjörð eptir staðfestri framtalsskýrslu frá hreppstjóra, en stóðhrossaeigendur skulu skyldir til á vorhreppaskilum, að gjöra hreppstjóra fullnægjandi grein fyrir tölu stóðhrossanna. Undanskilin gjaldi þessu eru stóðhross, sem að sumrinu eru seld á markað. Ákvæði þessarar greinar um stóðhross ná ekki til Vindhælishrepps, Engihlíðarhrepps eða Bólstaðahlíðarhrepps, nema stóðhross úr hreppum þessum sjeu rekin á afrjett í öðrum upprekstrarfjelögum.

Ágreiningsatriðum útaf fyrirmælum greinar þessarar skal skjóta til endilegra úrslita sýslunefndar.

12. gr.

Eigi má ónáða fjenað á afrjettum, og eigi heldur, nema með leyfi hreppsnefndar, taka þaðan fje eða hross, nema málnytupeningur sje, eða tamin hross.

IV. kafli.
Um fjallskil.

13. gr.

Fjallskilaskyldur er hver fjáreigandi og hver, sem á hross á afrjett, hvort heldur er búandi eða búlaus. Skal hver leggja til fjallskila á þann hátt, er hreppsnefnd ákveður. Hreppsnefnd skal meta allan fjallskilakostnað upprekstrarfjelagsins til peningaverðs og jafna honum á alla upprekstrarskylda sauðfjár- og hrossaeigendur upprekstrarfjelagsins. Skal þá jafnt auratal lagt á hvert hross, sem á 3 kindur, en sjeu leigufærar ær látnar ganga með dilkum og reknar á afrjett, skulu hverjar 2 þeirra metnar til fjallskila jafnt og 3 kindur. Skyldur er hver húsbóndi að inna fjallskil af hendi fyrir hjú sín og aðra heimamenn, gegn endurgjaldi frá fjenaðareiganda. —

14. gr.

Skyldur er hver maður að gjöra fjallskil á þeirri afrjett, og á þau lönd, sem liggja til leitar að lögrjett eða aukarjettum þeim, sem liggja í því upprekstrarfjelagi, sem fjáreigandi á heimili í. Nú notar einhver til uppreksturs aðra afrjett eða heimaland, en þar sem honum ber upprekstur, skal hann þá gjöra þar

fjallskil tiltölulega að hálfu móts við fjallskil annara í því upprekstrarfjelagi. Auk þess skal hann eptir sömu reglu vera fjallskilaskyldur í því upprekstrarfjelagi, þar sem hann er búsettur. **76** 19. júní

Ef eitthvert upprekstrarfjelag, eða einstakur maður á og notar afrjettarland, sem öðru upprekstrarfjelagi ber að leita, samkvæmt þessari grein, skal það eða hann gjöra þar full fjallaskil eftir fjenaðarfjölda þeim, sem rekinn er á afrjettarlandið samkvæmt sömu reglum og fjenaðareigendur upprekstrarfjelags þess, er leita ber. — Þó hafa hlutaðeigandi hreppsnefndir heimild til að gjöra um þetta sjerstaka samninga.

Sá er notar land utan upprekstrarfjelags síns, skal hafa tilkynnt það hreppsnefndinni í þeim hrepp þar sem hann á heima, áður 12 vikur eru af sumri.

Í tilkynning þessari sje fjenaðurinn greinilega sundurliðaður.

15. gr.

Þar sem tveir eða fleiri hreppar nota sömu afrjett, skulu hlutaðeigandi hreppsnefndir eiga fund með sjer í 17. viku sumars, til að semja um, hvernig fjallgöngum skuli haga. Oddviti í þeim hreppi, þar sem aðalrjett stendur, kveður til þess fundar. Skal þá hver hreppsnefnd leggja fram skýrslu um tölu fjár og stóðhrossa manna í hreppnum að vorinu, staðfesta af hreppstjóra og fer eptir því, hve marga menn hver hreppur leggur til í göngurnar.

Meta skal til verðs göngur hvers gangnaflokks. Verði ágreiningur um þetta milli nefndanna, sker sýslunefnd úr því eða oddviti hennar til bráðabyrgðar.

16. gr.

Nú eiga nokkrir fjáreigendur að gjöra fjallskil í öðrum hreppi en þeir eru búsettir í, skal þá hreppsnefndin, þar sem þeir eru búsettir, senda hreppsnefnd, er hlut á að máli, skýrslu um fjáreign slíkra manna eptir vorframtali, áður 14 vikur eru af sumri.

17. gr.

Fjallgöngur skulu hvert haust að minnsta kosti tvennar. Jafnframt afrjettum, skal í fyrri og seinni göngum smala til rjettar afskekkt og víðlend heimalönd, er afrjettarfjenaður gengur í að jafnaði.

Gangnadagana er stranglega bannaður allur heimarekstur afrjettarfjenaðar á einstaka bæi.

Leiki grunur á, að fje hafi orðið eptir á afrjettum, hefur hreppsnefndin vald til að skipa 3. göngur og ráða menn í þær gegn endurgjaldi af sveitarsjóðnum.

Þar sem tveir hreppar eiga upprekstrarland saman, skal hreppsnefndin í þeim hreppi, er nær liggur afrjettinni, annast um göngur þessar, gegn endurgjaldi af sveitarsjóðum upprekstrarfjelagsins. Ennfremur hafa hreppsnefndir vald til að láta gjöra eptirleitir á afrjettarlöndum, víðlendum heimalöndum og fjalllöndum og skulu þær koma sjer saman um það við síðari eða síðustu rjett, eða á hausthreppaskilum og má borga þær af hlutaðeigandi sveitarsjóðum.

76 19. júní

18. gr.

Allri skylduvinnu og öðrum kostnaði við fjallskil skal hreppsnefnd jafna niður á fjenaðareigendur í tæka tíð. Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera upp brjeflega fyrir oddvita hreppsnefndarinnar fyrir 20. október og fer um þær eptir því, sem fyrir er mælt um útsvarskæru í 1. gr. laga 9. jan. 1880 um breyting á tilskipun 4. maí 1872.

19. gr.

Hreppsnefndin eða kjörinn maður úr nefndinni, er nefnist fjallskilastjóri, kveður hreppsbúa með gangnaboði til fjallskila, nægum tíma áður en fjallgöngur byrja. Í gangnaboðinu skal nákvæmlega taka það fram, er hverjum ber að leggja til fjallskila það haust. Ef einhver vanrækir að gjöra þau fjallskil, sem hann er kvaddur til, skal hann borga þau eptir mati hreppsnefndar. Auk þess varðar það sektum, er hækka, ef brotið er ítrekað.

Ekkert má fyrirskipa í gangnaboðinu, er getur komið í bága við fulltryggjandi fjárskil eða ákveðin rjettarhöld innan sýslu.

20. gr.

Hreppsnefnd eða hreppsnefndir hlutaðeigandi upprekstrarfjelags skipa einn duglegan aðalgangnastjóra fyrir hvern gangnaflokk. Gangnaforinginn skal skipa fyrir um tilhögun gangna og hafa alla stjórn á þeim. Skal hann sjá um, að fjársöfnin sjeu rekin með reglu til rjettar, og kveðja menn til að gæta safnsins, unz vöktunarmenn hafa tekið við því. Hver gangnamaður er skyldur, að hlýða gangnaforingja sínum. Öll óhlýðni við skipanir hans varðar sektum.

21. gr.

Nú hafa fjáreigendur ráð á fleiri mönnum en einum, hefir þá hreppsnefnd eða fjallskilastjóri vald til að kveðja til gangna þann, sem hæfastur er, svo og til hvers annars starfa, er útheimtist til góðra fjallskila. Ef einhver sendir mann í göngur, sem gangnaforingi sannar með vottorðum tveggja gangnamanna, að hafi reynzt óhæfur eða ófullnægjandi gangnamaður, er hann skyldur að borga gangnaskilin að öllu leyti.

Borgun fyrir vanrækslu í fjallskilum má verja til að kaupa mann til fjallskilanna, ella falli hún í sveitarsjóð eða sveitarsjóði upprekstrarfjelagsins.

Reynist einhver óhæfur eða ófullnægjandi sem gangnamaður, skal gangnastjóri skyldur að kæra það fyrir hlutaðeigandi hreppsnefnd. Launa má gangnastjóra sanngjarnlega, annaðhvort með ívilnun í gangnaskilum eða af sveitarsjóðum upprekstrarfjelagsins, en vanræki hann skyldur sínar, varðar það hann sektum.

22. gr.

Ef fjáreigandi hefur engan hæfan mann til gangna og getur eigi útvegað hann, skal hann tilkynna það skriflega hreppsnefnd eða fjallskilastjóra 6 dögum áður en fjallgöngur byrja og borgar þá fjáreigandi göngurnar sektalaust; en hreppsnefnd eða fjallskilastjóri annast um, að útvega mann í göngurnar fyrir sanngjarna borgun. Á sama hátt skal útvega hesta, fæði og annað, sem vantar,

Ef krafizt er, skal fjáreiganda skylt að borga sanngjarnlega ómök og fyrirhöfn hreppsnefndar eða fjallskilastjóra. **76** 19. júní

23. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um, að koma upp hentugu skýli fyrir gangnamenn á afrjettum þar sem þess er þörf, og skal kostnaður sá, er af þessu leiðir, greiðast af sveitarsjóðum upprekstrarfjelagsins.

V. kafli.

Um hreinsun heimalanda og fjárgæzlu á haustum.

24. gr.

Hver búandi eða landráðandi er skyldur að hreinsa heimaland sitt á haustum svo opt, sem hreppsnefnd fyrirskipar, þótt hann eigi þar ekki fjár von sjálfur, og gilda um það fyrirmæli 3. greinar.

25. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa fyrir um reglulegar heimalandsgöngur jafnframt hverjum fjallgöngum. Skulu göngur þessar fara fram undir umsjón manns, er hreppsnefnd skipar, með samlögum búenda eptir því sem bezt hagar á hverjum stað og með samtökum við næstu sveitir, þar sem það á við.

Allan fjenað, er kemur fyrir, skal reka skilvíslega til rjettar þeirrar er hann á að ganga til. Verði ágreiningur um hvert fjenaður skuli ganga, sker sýslunefnd úr því, eða oddviti hennar til bráðabirgða.

26. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að eptir rjettir á haustum sjeu öll heimalönd rækilega smöluð sama dag viku, og að rekstur gangi þá eptir töfludrætti bæ frá bæ, nema hreppsnefnd álíti annað haganlegra.

27. gr.

Á haustum eptir rjettir, þangað til fje almennt er tekið til hýsingar, hafa hreppsnefndir vald til að skipa samskonar verði, sem nefndir eru í 5. gr. og gilda um verði þessa sömu ákvæði, sem um vorverðina.

VI. kafli.

Um fjárrekstra bæja á milli haust og vor.

28. gr.

Skyldur er hver búandi að hirða fje það, er finnst í heimalandi hans eptir að fjallgöngum er lokið, og reka til næsta bæjar þá leið, sem það á að ganga. Hreppsnefndir hafa vald til að ákveða rekstrarleiðir innan hrepps og út úr hreppnum. Sleppi nokkur fjárrekstri, sem á að ganga bæ frá bæ, varðar það sektum. Hið sama gildir um fjárrekstur að vorinu.

29. gr.

Ef enginn rekstrarfær maður er heima, er rekstur kemur á bæ, skal rekstrarmaður skilja úr fje það, er eptir á að verða, en reki svo reksturinn

76 áfram til næsta rekstrarfærs manns, en skylt er þeim, er við rekstri skyldi taka,
19. júní að greiða rekstrarmanni þóknun eptir áliti hreppsnefndar.

VII. kafli.

Um rjettir og rjettahöld.

30. gr.

Eptir tillögum hreppsnefnda ákveður sýslunefnd, hvar aðalrjett og aukarjett skal vera, sömuleiðis undir hverja aðalrjett hver aukarjett heyrir, og ennfremur hverja afrjett og heimalönd ganga skal til hverrar rjettar, og ráða sýslutakmörk, nema öðruvísi sje ákveðið.

31. gr.

Allir búendur eru skyldir til, hver að sínum hluta, að vinna að byggingu rjetta og viðhaldi þeirra, eptir því sem hreppsnefnd ákveður. Við hverja aðalrjett skulu allar jarðir í upprekstrarfjelaginu eiga nægilegt dilksrúm hver fyrir sig, eða fleiri í samlögum; eru ábúendur jarðanna skyldir að kosta byggingu dilkanna og viðhald þeirra eptir rjettri tiltölu. Ennfremur skulu vera sjerstakir dilkar, einn eða fleiri, fyrir fje úr öðrum hreppum, er hlutaðeigandi hreppar byggi og viðhaldi á sinn kostnað.

Þar sem hlutaðeigandi hreppsnefndum þykir við þurfa, skal upprekstrarfjelagið eiga við hverja aðalfjárrjett sjerstaka hrossarjett, er byggð sje og viðhaldið eins og fjárrjettin, á kostnað þess.

32. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um, að rjettir sjeu vandlega byggðar og vel viðhaldið, einnig að allir dilkar við þær sjeu í gildu standi kveldið áður en rjettað er. Vanræki einhver að vinna að rjettar- eða dilksbyggingu, má hreppsnefnd útvega mann til þess á kostnað hans.

33. gr.

Hreppsnefndir skulu skipa duglegan rjettarstjóra við hverja aðalrjett og aukarjett, og má telja rjettarstjórnina með gangnaskilum. Rjettarstjóri skal vera kominn til rjettar í tæka tíð hvern rjettardag. Skipar hann fyrir, hvernig fjárdrætti skal haga, og heldur mönnum til starfa. Hann bannar stranglega alla óreglu, er veldur hindrun við rjettarstörfin. Sýni nokkur í rjettinni óhlýðni gegn skipunum hans, varðar það sektum.

34. gr.

Rjettarstjóri skal skipa áreiðanlega menn til að rannsaka fje utansveitarmanna, áður enn það er rekið frá rjettinni. Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal við hvert dilksfjelag skipa dilkstjóra, til að vera rjettarstjóra til aðstoðar við rjettarstörfin. Enginn má hleypa út úr dilk fyr en rjettarstjóri leyfir, enda sje þá allt fje komið í rjett og fjárdrætti því nær lokið.

35. gr.

Rjettarstjóri annast um, að ómörkuð lömb sjeu hirt í rjettinni og dregin í dilk sjer, svo að eigendum gefist kostur á að láta lambsmæður helga sjer þau.

Að afloknum rjettum selur hreppstjóri alla ómerkinga, er eigi hafa fundið mæður. Við aukarjett má engan ómerking selja. Þó nær ákvæði þetta ekki til Landsendarjettar eða Mjóadalsrjettar. Enginn má helga sjer marklausa kind af fjárbragði sínu. Rjettarstjóri kveður menn til að skoða úrtíning vandlega eptir markaskrám í fyrstu sem síðari rjettum, og mega þeir ekki yfirgefa þann starfa, fyr en lokið er. Allir fjáreigendur skulu gæta þess, að fje þeirra verði eigi eptir í úrtíningi. Þegar búið er að skoða úrtíning í fyrstu rjett, skal fjallskilastjóri í þeim hreppi, þar sem aðalrjett stendur, koma honum í gæzlu milli rjetta og telst hún með gangnaskilum. **76** 19. júní

36. gr.

Frá hverri aukarjett skulu tilkvaddir menn reka úrtíning tafarlaust til aðalrjettar, svo að hann sje þangað kominn, áður fjárdrætti er lokið.

37. gr.

Í fjárrjettinni má enginn afmarka fje, án þess hann jafnframt skýri fyrir hreppstjóra eða rjettarstjóra hverja heimild hann hafi til afmörkunarinnar. Hreppstjóri eða rjettarstjóri skal samstundis rita hjá sjer nafn hins fyrra eiganda kindarinnar, ef hann ekki er nærstaddur, og mark hennar áður en því var breytt, og undir hvers mark hún er mörkuð.

VIII. kafli.

Um hirðing fjár og hrossa í utanhreppsrjettum.

38. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa hæfa menn til að fara í rjettir, á hreppaskil og að vera við úrtíningssölu annara sveita, þar sem helzt eru fjársamgöngur, til að hirða þar fje og hross hreppsbúa sinna. Hafi sá, sem gjört er að skyldu að leggja til tjeðra starfa, engan hæfan mann til að inna þau af hendi, hefur hreppsnefnd eða fjallskilastjóri vald til að kveðja til þess hvern þann, sem hæfastur er í hreppnum, annaðhvort í mannaskiptum, eða gegn fullu endurgjaldi frá þeim, er tillaginu á að svara. Reynist sá, sem sendur er að hirða fjenað utanhrepps, ónýtur eða ófullkominn til þess starfa, gilda um hann ákvæði 21. gr. um ófullkominn gangnamann.

39. gr.

Sá maður, sem sendur er til að hirða fje í rjettum eða á hreppaskilum annara sveita, má eigi fara þaðan, fyr en búið er að skoða úrtíning vandlega eptir markaskrám og selja, þar sem sala fer fram. Sannist það, að hann láti þar verða eptir fje eða hross sveitunga sinna, sem er með glöggu skrásettu marki, varðar það sektum og skaðabótum, nema málsbætur sjeu.

IX. kafli.

Um smölun, rjettun og hirðingu hrossa.

40. gr.

Í síðari göngum á haustum skal ásamt fje smala stóðhrossum af afrjettum, og úr heimalöndum og rjetta þau í síðari rjett, annaðhvort á undan eða að af-

76 19. júní loknum fjársundurdrætti. Undanþága veitist frá þessum ákvæðum, ef meiri hluti hreppsnefndar eða hreppsnefnda telur annað hagfeldara, sem þó aldrei má koma í bága við næstliggjandi upprekstrarfjelög. Auk þess skal fara fram almenn smölun á hrossum í heimalöndum fyrsta virkan þriðjudag í mánuðunum nóvember, desember og janúar, en sje sá dagur helgur eða veður banni, skal smala hinn næsta dag og skal þá í hverjum hreppi, á stöðum þeim er hreppsnefnd ákveður, fara fram sundurdráttur á hrossum, er koma fyrir.

Hross þau, sem ekki þekkjast eða enginn hirðir, skal fara með sem óskilafjenað samkvæmt reglugjörð þessari.

41. gr.

Stóðhross skulu dregin sundur í aukarjettum og aðalrjettum; skal úrtíningur sá, er verður í aukarjettum, rekast tafarlaust til aðalrjettar. Hross þau, sem eptir verða óhirt, þegar sundurdrætti er lokið, skal fara með sem óskilafje eptir reglugjörð þessari; þá skulu þau seljast með þriggja vikna auglýsingarfresti fyrir söludag og sex vikna innlausnarfresti eptir söludag. Hross eru ekki í ábyrgð kaupanda fyr enn að innlausnarfresti liðnum. Gjaldfrestur á söluverðinu sje einnig sex vikur. Vöktunarkaup fyrir hvert hross má ekki fara fram úr 20 aurum um sólarhringinn. Ákvæði þessarar greinar gilda um hross þau, er koma fyrir eptir seinni rjettir, en vöktunarkaup fyrir þau má ekki fara fram úr 10 aurum, nema hrossin komi á hús og hey.

Á meðan á rjettun stendur, skal rjettarstjóri gæta þess, að hryssum gefist kostur á að helga sjer ómörkuð folöld og skal hann kappkosta að öðru leyti, að haga allri meðferð á hrossunum þannig, að ekki hljótist slys af.

X. kafli.

Um meðferð óskilafjenaðar.

42. gr.

Eptir að töfludrætti er lokið í seinni eða síðustu rjett, skal úrtíningssauðfjenað afhenda til sölu þegar í stað hreppstjóra í hreppi þeim, þar sem aðalrjett stendur. Skal hreppstjóri ásamt 2 markglöggum og valinkunnum mönnum, er hreppsnefnd eða hreppsnefndir hafa þar til kjörið, skrásetja mörk, lit, aldur og auðkenni hverrar kindar, sem seld er, svo rjett og ákveðið sem framast má verða.

Marklýsingamenn skulu fá hæfilega þóknun fyrir starfa sinn af sveitarsjóði eða sveitarsjóðum upprekstrarfjelagsins eptir mati hreppsnefndar. Enginn, sem ekki er öðrum háður, getur skorazt undan þeim starfa, nema hann hafi forföll.

43. gr.

Við sölu óskilafjár er enginn innlausnarfrestur; þó skulu hrútar, sem eptir áliti hreppstjóra og söluvotta eru hæfir til kynbóta, svo og forustusauðir, seldir með 4 vikna innlausnarfresti. Um borgunarfrest og ábyrgð gilda sömu ákvæði og í 41. gr.

44. gr.

Ef óskilafje og hross koma fyrir af fjalllöndum eða í heimhögum eptir rjettir, skal tafarlaust afhenda það hreppstjóra. Finnist eigendur að slíku fje, í næstu hreppum, eptir markaskrám, skal hreppstjóri hlutast til um, að þeim gefist kostur á að vitja þess. En sá fjenaður, sem eigi þekkist eða enginn getur helgað sjer, svo sem kaleyrt fje, eyrnalaust eða marklaust, eða hross með vafamarki, skal seldur við uppboð, er auglýst sje með nægum fyrirvara.

45. gr.

Finnist óskilakind í fje manna, eptir að fje er almennt tekið til hýsingar, skal eiganda kindarinnar gjöra aðvart um að vitja hennar, sje hann í næstu hreppum. Verði að selja slíkt óskilafje, borgast ekkert gæzlukaup fyrir það, og ber sá, er það finnst hjá, sölukostnaðinn nema málsbætur sjeu.

46. gr.

Fyrir lok hvers árs skal hreppstjóri senda manni, sem kosinn er af sýslunefnd, greinilega lýsingu á öllu óskilafje, er selt hefur verið í hreppnum. Hinn kjörni maður sendir endurrit af lýsingum þessum til birtingar í einhverju útbreiddu blaði í Reykjavík. Í prentunarkostnað og ómagslaun ber honum 30 aura fyrir hverja kind og hross, er hreppstjóri skal senda honum með marklýsingunni.

47. gr.

Af andvirði óskilafjenaðar þess, er selt verður, borgist:

a. gæzlukaup,
b. sölulaun og innheimtulaun,
c. prentunarkosnaður marklýsinga,
d. fundarlaun, eða björgunarlaun.

Að öðru leyti greiðist fjárverðið til eiganda, ef hann innan septemberloka næst á eptir sannar eignarrjett sinn. Annars fellur verðið í sveitarsjóð, eða sveitarsjóði upprekstrarfjelagsins, að rjettri tiltölu við fjárfjölda.

XI. kafli.

Um eptirleitir einstakra manna.

48. gr.

Þegar hinum fyrirskipuðu fjárleitum í hverju upprekstrarfjelagi er lokið, skal einstökum mönnum heimilt, með samþykki meiri hluta hreppsnefndar eða hreppsnefnda, þar sem fleiri hreppar eru í upprekstrarfjelagi, að gjöra eptirleit á afrjettarlöndum upprekstrarfjelagsins og semja um borgun fyrir slíkar eptirleitir, er greiðist af sveitarsjóðum upprekstrarijelagsins, að tiltölu eptir niðurjöfnuðum gangnakostnaði. Komi fyrir í leitum þessum hross eða sauðfje úr öðrum sýslum, sem hafa önnur ákvæði í þessu tilliti, geta hreppsnefndirnar eptir atvikum metið sanngjörn fundarlaun fyrir skepnur þessar, er greiðist af sveitarsjóðum þar sem eigendurnir eiga heima.

Eptirleitarfjeð, sem á heima utansýslu ,skal selt við opinbert uppboð, ef nauðsyn er til vegna fjarlægðar og fær eigandi það, sem afgangs er fundar og

76 19. júní nppboðslaunanna. Björgunarlaun þess fjár, sem næst úr ógönguklettum, á hvaða tíma árs sem er, ákveðist af hreppsnefndinni og greiðist á sama hátt. Fyrir heimanað sloppið fje, sem finnst í eptirleitum, borgi eigendur eptir mati hreppsnefndar.

Skylt er að hver fjáreigandi auðkenni með glöggu marki, er eigi máist af, allt fje sitt á haustum, jafnóðum og það heimtist.

Vanræki fjáreigandi að auðkenna þannig fje sitt, skal hann borga fyrir hverja sína kind, er á afrjettum finnast í eptirleitum, sem heimt væri og heimanað sloppið.

XII. kafli.

Um fjármörk og hrossamörk.

49. gr.

Fje skal draga eptir mörkum. Það er skylda hvers fjáreiganda, að hafa glöggt markeinkenni á öllu sínu fje og sýslu- og hreppsbrennimörk á öllu hyrndu fje. Sýslunefnd skal svo opt sem þurfa þykir, og að minnsta kosti 5. hvert ár, láta prenta markaskrár fyrir alla sýsluna. Skal sjerhver markeigandi koma marki sínu í hana og borga fyrir það í prentkostnað, það sem sýslunefndin ákveður, en hvert heimili skal fá ókeypis eitt eintak af markaskránni. Markið helgar markeiganda kind, sem markið ber, nema full sönnun komi fyrir að annar eigi. Kind, sem ekki ber rjett mark manns, er heimildarlaust að draga sjer, þótt lítið eitt vanti á fullt mark. Ef kind hefur eyrnamark eins manns, en hornamark eða brennimark annars manns, þá skal sá talinn eigandi, sem á hornamarkið eða brennimarkið, og skal hann þó, ef eigandi eyrnamarks krefst þess, gjöra grein fyrir, hvernig hann er að henni kominn. Kind, sem hefur eyrnamark eins manns, hornamark annars og brennimark hins þriðja, skal talinn eign þess, er brennimarkið á; þó skal hann, ef eigendur hinna markanna krefjast þess, gjöra grein fyrir, hvernig hann hefur eignazt kindina.

Nú er kind ómörkuð eða afeyrð, eða á henni er óglöggt mark eða mýjetið og vill maður þá eigna sjer hana af líkum, þá skal hann skýra hlutaðeigandi hreppstjóra frá. Hreppstjóri kveður þá til fjóra skynsama og óvilhalla menn, er skulu ásamt honum sjálfum skoða kindina og meta líkur þær og ástæður, er hinn hefur til síns máls. Ef þeir þá allir í einu hljóði kveða upp þann úrskurð, að það sje miklu líklegra að hlutaðeigandi eigi kindina, heldur en hann eigi hana ekki, þá má hann hirða hana, sem sína eign, ella telst hún með óskilafje. Þessi ákvörðun nær eigi til ómerkinga, er ær helga sjer. Rjett er að forustufje, sem á afrjett gengur, hafi til auðkennis bjöllu eða bjöllukeng í horni.

Hross skulu eins og fje hafa glöggt markeinkenni, er skráð sje í markaskrá sýslunnar. Komi hross fyrir með óglöggu marki eða skemmdum eyrum, sem einhver vill helga sjer, þá gilda um það sömu reglur og fyrir er mælt í grein þessari um sauðfje með óglöggu marki.

50. gr.

Ef menn nota mörk, sem eigi eru prentuð í markaskrá sýslunnar, t. d.

þeir, er flutzt hafa úr öðrum sýslum, skulu þeir lýsa mörkum sínum á vorhreppa- **76**
skilum fyrir hreppsnefndinni þar, sem þeir eru búsettir. Mörk þessi skal hrepps- 19. júní
nefnd skrifa upp og senda, áður 10 vikur eru af sumri, til hreppsnefnda og hreppstjóra í nálægum hreppum, innan sýslu og utan, þar sem helzt eru fjársamgöngur. Þeir sem vanrækja þetta eða hirða eigi um að láta prenta mörk sín í markaskrá sýslunnar, mega búast við, að farið sje með fje þeirra sem óskilafje og sæti þar að auki sektum.

XIII. kafli.
Um rekstur á sölufje.

51. gr.

Allt fje í sölufjárekstrum skal vera merkt með skýru rekstrarmerki, er sje svo glöggt, að það sjáist tilsýndar í björtu, og svo traust, að það máist eigi af, þótt votviðri gangi.

52. gr.

Svo skal rekstrum haga, að sem minnstur bagi verði að, þeim er þau lönd eiga, sem um er rekið eða í er áð. Varast skal að rekstrar lendi saman við annað fje. Eigi má halda áfram með rekstra úr því farið er að skyggja nema brýn nauðsyn beri til, svo má og aldrei leggja upp með rekstra fyr en markljóst er orðið.

53. gr.

Nú ber svo við, að öðru fje lendir saman við rekstur, skal þá strax á næsta bæ við það, er rekstrarmenn eða aðrir hafa orðið þess varir, draga það fje úr rekstrinum og gæta þess vandlega að engin kind verði eptir, er eigi á í honum að vera; skal þá sem endrarnær, er viðstaða verður og rekstrarfjeð dreifir sjer til muna, telja rekstrarfjeð. Enginn, sem á bænum er viðstaddur, og til þess er fær, má skorast undan að kanna rekstur ásamt rekstrarmönnum og ber yfirmanni rekstrarins að greiða þóknun eptir úrskurði sýslumanns, ef á greinir, en aðgang á hann að eigendum fjárins með þá borgun, ef honum hefur eigi sjálfum verið um að kenna. Sjá skulu rekstrarmenn um að fje það, er saman við hefur komið, komist í átthaga sína, eigendum kostnaðarlaust.

54. gr.

Verði rekstrarmenn sannir að því, að hafa tekið fje annara í rekstur heimildarlaust, skal yfirmaður bæta eigendum það að fullu eptir samkomulagi, eða eptir mati óvilhallra manna, er sýslumaður kveður til þess, ef með þarf.

Sannist það, að slíkt hafi verið gjört af skeytingarleysi, varðar það auk þess sektum.

55. gr.

Hvort sem rekstrarmenn eru fleiri eða færri, skal ávallt einn vera yfirmaður, er annist um að þessum rekstrarreglum sje hlýtt, og ber hann ábyrgð á því gagnvart þeim, er kynni að kæra, en hann á aptur aðgang að rekstrarmönnum sínum, ef þeim er um að kenna.

XIV. kafli.

Almenn ákvæði.

56. gr.

Ef meiri hluti búenda í upprekstrarfjelagi samþykkir á almennum sveitarfundi, að setja vörð eða girðingu til að varna því, að stóðhross gangi á sumrum úr afrjettar- og fjalllöndum í búfjárhaga manna, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndum upprekstrarfjelagsins í sameiningu heimilt, að setja reglur um slíkan vörð eða girðingar, þar sem nákvæmlega er mælt fyrir um alla tilhögun og fyrirkomulag varðarins eða girðingarinnar, og skal kostnaði, sem af þessu leiðir, jafnað niður á stóðhross upprekstrarfjelagsins, sem ber að reka á afrjett, og önnur hross, sem á afrjettina eru rekin. Skulu reglur þessar berast undir sýslunefnd til staðfestingar, og ef sýslunefndin samþykkir þær, öðlast þær gildi, sem bindandi samþykkt fyrir hlutaðeigandi npprekstrarfjelag, um næstu 5 ár frá staðfestingardegi.

57. gr.

Eigi má svelta fjenað við fjárrjettir nje í rekstrum frekar en minnst verður hjá komizt; eigi má heldur misþyrma honum á nokkurn hátt í fjallgöngum, rekstrum til heiðar, bæjarrekstrum eða heimalandasmölun; sjerstaklega er bannað að hundbeita fjenað í rekstri eða smölun, að óþörfu. Brot gegn þessu varði 5—50 kr. sekt, nema þyngri hegning liggi við.

58. gr.

Brot gegn reglugjörð þessari varðar 5—80 kr. sekt, nema þyngri hegning liggi við, eptir öðrum lögum Skal uppljóstrarmaður, ef nokkur er, hljóta helming af sektafjenu, en hinn helmingurinn falli í sveitarsjóð eða sveitarsjóði hlutaðeigandi upprekstrarfjelaga.

59. gr.

Með mál þau, sem rísa út af brotum gegn reglugjörð þessari, skal farið sem opinber lögreglumál; þó má, ef hlutaðeigendur koma sjer saman um það, skjóta einstökum ágreiningsatriðum til endilegra úrslita sýslunefndarinnar.

Með relugjörð þessari er numin úr gildi reglugjörð fyrir Húnavatnssýslu um fjallskil o. s. frv. frá 21. júní 1898.

Reglugjörð þessi öðlast gildi hinn 1. dag septembermánaðar 1905.

Þetta er öllum hlutaðeigendum til vitundar gefið.

Akureyri 19. júní 1905

fyrir hönd amtráðsins.

Guðl. Guðmundsson.